

THE ECONOMY OF TRANSYLVANIA BEFORE THE PROVISIONS OF THE AGRARIAN REFORM FROM 1921

Mircea Prozan, Ph.D., Candidate, “Babeş-Bolyai” University of Cluj-Napoca

Abstract: After the 1848 revolution and especially after the closure of the Austro-Hungarian dualism from 1867, the political and economic Romanian elite have understood that, in the modern world, the competition between the nations is first and foremost economic. The new political and social context has determined the Romanian leaders from Transylvania to take care more of the economic issue as compared to the previous periods. Even though, the steps carried until the first world war have led to the formation of a powerful Romanian bourgeoisie, composed of industrialists, bankers and merchants, who lived mainly in the cities, the main percent of the population was formed by peasants, who did not have much land and had a low standard of living. These were practicing agriculture on small lands that was focused on less efficient cereal crops, which was not efficient from an economical standpoint; also, they were against merging the land, which created a lot of barriers in accessing loans necessary for modernizing the agriculture. In order to help at the economic, educational and political emancipation of the nation that they represented, the Romanian leaders have put a lot of efforts, materialized in a series of remarkable progresses until 1914. Hence, powerful banks and numerous middle sized agriculture properties were created and numerous stocks were bought at different industrial units. In addition, the majority of the Romanian leaders have pleaded for the increase of the Romanian population from the cities, which was much smaller reported to the Hungarians and the Saxons of Transylvania. These steps have culminated with the agrarian reform from 1921, the most important from Romania's history.

Keywords: revolution, dualism, elite, bourgeoisie, world war, agrarian war.

Ca și întreaga Europă, în a doua jumătate a secolului al XIX - lea și începutul secolului al XX - lea, Transilvania a cunoscut profunde transformări pe plan economic, politic și național. Elita politică și economică românească conștientiza tot mai mult că, dezvoltarea oricărei națiuni este indubitabil legată de progresul economic al acesteia. În contextul dat, numai având o economie puternică se puteau crea condițiile necesare pentru ca națiunea română să ajungă la un standard de cultură și bunăstare materială comparabil cu cel al țărilor avansate din vestul continentului.

Aceste aspecte au fost și sunt ample cercetate în literatura de specialitate națională și internațională, în acest sens mai relevante sunt lucrările și studiile efectuate de Șandru, Gh. (1975), Platon, Gh. (1985), Vesa, V. & Pușcaș, V. (1988), Zeletin, Ș. (1991), Dobrescu, V. (1996), Bărbulescu, M., Hitchins & et al (1998), Hichins, K (1998, 2000), Sigmirean C. (2000), Crampton, R.J. (2002), Mureșan, M. & Mureșan, D. (2003), Pintilei, Al. & Gobbel, H. (2004), Dimisianu, G., Păiușan - Nuică, C. & Ilie, C. C. (2007), Murgescu, B. (2010), Prozan, M. (2014).

În anul 1876, în publicația ”Foișoara Telegrafului Român”, supliment bilunar de informare științifică și comentariu social, Dimitrie Comșa profesor de economie agrară la Institutul Ortodox de Teologie - Pedagogie Sibiu, membru marcant al Partidului Național Român, afirma că, prin creșterea bunăstării materiale a românilor se va asigura factorul generator de efecte imediate asupra dezvoltării culturii intelectuale și morale ale națiunii noastre (Hichins, K., 2000, p 212).

Curtea de la Viena alocă cu prioritate resursele publice spre zonele centrale ale imperiului, în mod special în zonele locuite de populația germană, astfel imperiul era eterogen atât din punct de vedere etnic, cât și economic.

Deși Transilvania avea printre cele mai importante resurse din imperiu austro-ungar din care făcea parte, era una dintre cele mai înapoiate regiuni economice ale acestuia. Relevant în acest sens sunt diferențele semnificative existente între populația ocupată în industrie, spre exemplu în zonele centrale ale monarhiei aceasta era de aproximativ 25 %, iar în Transilvania era de numai 14,5 % (Șandru, Gh., 1975, p.18).

Cu toate progresele economice realizate față de perioadele anterioare, Transilvania a rămas cu mult în urma celorlalte provincii ale imperiului, fiind menținută ca zonă agricolă și furnizor de materii prime ale acestuia (Mureșan, M., Mureșan, D., p 120).

Pentru a înlătura această stare de lucruri fruntașii români, care făceau parte în majoritate din Partidul Național Român și din societatea culturală ASTRA, au încercat o apropiere tot mai mare de Europa occidentală avansată cu mult economic nu numai față de Transilvania, dar și față de zonele cele mai avansate ale imperiului austriac, iar din 1867 austro - ungar.

Acest decalaj s-a datorat în principal transformărilor economice și politice care au avut loc mult mai timpuriu în țările din vestul continentului. Astfel, în Olanda și în Anglia, revoluțiile burgheze din secolele al XVI –lea și al XVII-lea, au creat cadrul politic necesar pentru o evoluție economică rapidă, care a facilitat în principal dezvoltarea industriei și comerțului, dar și modernizarea agriculturii ceea ce a condus la ancorarea acesteia în economia de piață.

Pe lângă diferitele aspecte ale evoluției istorice a poporului român, multe personalități ale culturii naționale au abordat contribuțiile și impactul civilizației occidentale asupra societății românești. În acest sens edificatoare sunt remarcile efectuate de marelui om de cultură Eugen Lovinescu, care menționa printre altele că, civilizația română modernă începe odată cu secolul al XIX- lea, când au fost intensificate contactele cu occidentul și s-a produs o schimbarea treptată a mentalității colective a poporului român și în mod special după revoluția de la 1848, când orientarea spre apus a fost definitivă (Murgescu, B., 2010, p.111). În acea perioadă, liderii români au înțeles că, succesul material și nivelul de civilizație al Europei occidentale s-a datorat industrializării, modernizării agriculturii, sistemului bancar și a comerțului. Acestea la rândul lor, au fost impulsionate de formarea culturii respectului pentru întreprinzători, iar pe de altă parte au contribuit la crearea acelei clase sociale de care se leagă decisiv progresul unei societăți. Ca o consecință directă aceștia au încurajat populația română să cumpere pământ și să se axeze și pe activitățile industriale, chiar dacă acestea în multe cazuri erau practicate sub forma meșteșugurilor casnice.

În contextul aspectelor arătate, similar occidentului unde industria și comerțul au devansat cu mult agricultura, în zonele centrale și apusene ale imperiului austro-ungar, agricultura este ramura economică care a pierdut tot mai mult din importanță. Astfel, mulți proprietari au preferat să-și vândă proprietățile și s-au mutat la oraș, unde o mare parte au investit în activități industriale, bancare, comerciale și prestări de servicii, în general activități care generau profituri consistente.

O altă sarcină economică importantă pe care și-au asumat-o liderii români a fost crearea unei burghezii puternice, care să fie formată din industriași, bancheri, negustori, meșteșugari, pentru a putea concura pe plan economic și politic cu întreprinzătorii celorlalte națiuni din Transilvania. Spre exemplu, în 1881, Ion Rațiu unul dintre cei mai marcanți lideri români, asistând la o prezentare de produse artizanale românești, îi îndemna pe cei prezenți să încurajeze dezvoltarea meșteșugurilor și să înființeze școli tehnice, ca mijloc de promovare a bunăstării generale (Hitchins, K. 2000, p. 217).

Elita românească era conștientă că, populația românească care locuia majoritar la sat datorită lipsei de pământ nu putea să-și asigure existența numai din exploatarea pământului, iar prin urmare pentru a putea reduce decalajul față de sași și unguri aceștia au promovat acțiuni de orientare a populației rurale spre industrie, comerț, sistem financiar etc..

Orașele constituiau atât locul unde se desfășura cea mai intensă activitate economică, cât și cel în care se luau deciziile politice și administrative, însă marea majoritate a populației urbane era formată din maghiari și sași. Ca urmare, populația românească care locuia preponderent în mediul rural a fost cea mai afectată deoarece avea o influență nesemnificativă sau chiar inexistentă în actul decizional. Pătrunderea în lumea urbană era foarte grea, mai în orașele locuite majoritar de sași, care de frica asimilării și pierderii identității naționale se opuneau așezării populațiilor de alte etnii.

Țăranii români aveau în general loturi foarte mici de pământ, majoritatea familiilor neavând nici cel puțin 1 hectar de pământ. Spre exemplu, la începutul secolului al XX lea maghiarii dețineau 18,9% din numărul gospodăriilor mai mici de 2,5 hectare, în timp ce românii dețineau 70,5 % din acestea. Pe de altă parte proprietarii unguri posedau 85,4 % din marea proprietate de peste 500 hectare în timp ce proprietarii români dețineau doar 5,7 % (Vesa, V. & Pușcaș, V., 1988, p.142).

În aceeași perioadă 90 % din populația Transilvaniei era formată din proprietari mici și semiproletari, iar dintre aceștia românii aveau numai 30 % din suprafața de pământ. Familia maghiară deținea în medie 6 iugăre de pământ, iar cea română numai 1 iugăr.(Șandru, Gh., 1975,p.22).

Se observă cu ușurință disproporția mare a repartiției proprietății funciare între români și maghiari la care s-a ajuns dea lungul timpului, datorită circumstanțelor istorice mai puțin favorabile în care au evoluat. Printre acestea, în primul rând, poate fi menționată cea referitoare la condiționarea calității de a fi nobil de apartenența la catolicism (încă de pe timpul regelui maghiar Ludovic cel Mare la 1366), iar ca urmare pentru a nu fi marginalizați politic și implicit economic mulți nobili români trec la catolicism și treptat vor fi maghiarizați. În al doilea rând, marginalizarea clerului român, care erau în același timp și cei mai de seamă lideri ai națiunii române, prin nerecunoașterea religiei ortodoxe ca religie oficială, injustiție creată după răscoala de la Bobâlna și în mod special după războiul țărănesc condus de Gheoghe Doja,când codul de legi care i-a urmat Tripartitul lui Werbőczy nu recunoștea religia ortodoxă printre religiile oficiale ale Transilvaniei.

În preajma anului 1900, 87.4 % din românii care locuiau în Imperiul austro - ungar î-și câștigau existența în mare parte din veniturile obținute din agricultură. Numai că având suprafețe mici de pământ, nu aveau capital suficient pentru a investi în cumpărarea de utilaje

pentru modernizarea în general a activității de producție, iar ca urmare productivitatea era scăzută și implicit nivelul de trai al acestora (Bărbulescu, M., Hitchins, K. et al. 1998, p.406). Fruntașii români împreună cu specialiștii în economie constatau cu tristețe situația deosebit de gravă a țăranilor români care practicau o agricultură rudimentară pe loturi mici, fără o dotare tehnică corespunzătoare, în timp ce pe proprietățile mijlocii și mari deținute majoritar de maghiari productivitatea era cu mult mai mare datorită utilizării unor tehnologii mai avansate, în consecință și profitul obținut de către aceștia.

Într-un articol apărut la începutul secolului al XX-lea în Revista economică, sintetic erau expuse cele mai mari probleme ale agriculturii românești din Transilvania, cum ar fi fărâmițarea loturilor, predominarea culturilor cerealiere în detrimentul celor intensive de mult mai mare randament la hectar, practicarea asolamentului bienal și cel trienal, care micșora producția totală, refuzul de a comasa loturile, datoriile către bănci, și nu în ultimul rând educația precară a populației rurale (Hitchins, K. 2000, p.221).

Analizând cu atenție toate aceste grave probleme, majoritatea specialiștilor în agricultură apreciau că țăranii nu își foloseau în mod rațional pământul. Ca urmare, au pledat pentru asocierea țăranilor în cooperative, pentru că o agricultură modernă se putea face numai pe loturi mai mari de pământ, iar țăranii asociați erau mai credibili în fața băncilor și în aceste condiții puteau accesa mai ușor credite, atât de necesare pentru desfășurarea procesului de producție.

Promovând ideea asocierii țăranilor, membrii elitei românești au insistat permanent asupra însemnătății instituțiilor cooperatiste, considerându-le ca o formă de convergență a interesului individual cu cel colectiv ceea ce conducea implicit la creșterea nivelului de trai al familiei românești. În acest sens se pleda pentru ca, fii țăranilor să învețe meserii, să se dedice altor activități decât agricultura, evitându-se astfel fragmentarea periodică a proprietății familiei (Dobrescu, V., 1996, p. 131).

Cu toate eforturile depuse de reprezentanții românilor care au încurajat și ajutat națiunea din care făceau parte, raportul populației în mediu urban pe criterii etnice nu s-a schimbat, chiar mai mult a crescut în favoarea maghiarilor. În aceste condiții, la sfârșitul secolului al XIX – lea, în special maghiarii, au migrat masiv spre orașe. De acest lucru au încercat să profite românii prin achiziționarea pământurilor puse la vânzare.

În preajma primului război mondial fruntașii români grupați în Partidul Național Român, considerau că, singura soluție pentru rezolvarea problemei țăranului român era înfăptuirea unei reforme agrare care să înlăture inechitățile create de-a lungul istoriei și să facă viabilă economic proprietatea țărănească.

Pentru considerentele arătate, membrii elitei românești acordau o atenție deosebită industriei, întrucât numai aceasta putea să atragă surplusul de forță de muncă de la sate, să scoată populația română din înapoierea economică la care a fost supusă, să se creeze centre urbane românești și o burghezie dinamică ceea ce în fapt sunt bazele unei societăți moderne (Hitchins, K. 2000, p.226).

La fel ca și în agricultură, situația industriașilor români nu era deloc bună. Ei erau reduși ca număr și aveau o slabă putere economică comparativ cu cea a industriașilor maghiari și germani. Astfel, în întreprinderile mari care funcționau în special în domeniul

extractiv sau siderurgic întreprinzătorii români erau întrun număr nesemnificativ în raport cu cei germani și maghiari.

În susținerea acestor aspecte relevante sunt statisticile din acea perioadă, spre exemplu în anul 1870 în Sibiu din cei 1008 industriași 707 erau germani, 192 unguri, 96 români, 13 evrei și greci, iar în Brașov numărul industriașilor era de 543, din care 483 germani, 42 unguri, 15 români și 3 de alte naționalități. Comparativ cu acest an, în anul 1905, în Sibiu erau 1225 industriași, din care 528 germani, 455 unguri, 194 români și 48 alte naționalități (Mureșan, M. & Mureșan, D., 2003, p.121).

Din datele analizate se observă că, deși numărul industriașilor a crescut, cei de origine germană au scăzut numeric, în timp ce ceilalți au crescut, ritmul cel mai mare de creștere au avut cei maghiari, favorizați de sprijinului primit din partea autorităților. Cu toate că, și numărul întreprinzătorilor români în perioada analizată s-a dublat, acesta continuă să fie mult inferior în raport cu ponderea populației românești din totalul populației Transilvaniei.

Pentru ameliorarea acestor probleme, liderii români au căutat soluții pertinente care să contribuie la emanciparea economică a națiunii române, deși contextul nu era favorabil. Prin efectul acțiunilor întreprinse, în primul rând a condus la înființarea de instituții autonome economice în cadrul statului maghiar, care aveau rolul de a sprijini financiar pe lucrătorul sau întreprinzătorul român în competiția cu cei maghiari și germani.

În vederea atingerii acestor deziderate, majoritatea liderilor români își puneau speranța în dezvoltarea băncilor românești, sectorul economic românesc cu cele mai mari realizări. Astfel, prima bancă în forma sa modernă, respectiv Banca Albina, a fost fondată la Sibiu în anul 1872 la inițiativa lui Visarion Roman (Hitchins, K. 2000, p. 230).

Băncile românești s-au orientat cu precădere să investească în agricultură, unde concurența era mai mică, iar pe de altă parte puteau ajuta populația românească să cumpere pământurile puse în vânzare în număr mare mai ales de o parte a proprietarilor maghiari care s-au mutat la oraș renunțând la exploatarea pământului. Ca urmare, între 1908 și 1913 țărani români au cumpărat 166.000 iugăre de pământ de la proprietarii maghiari, capitalul provenind în majoritate de la băncile românești și în special de la Banca Albina (Dobrescu, V., 1996, p.189).

Pe lângă achiziționarea de pământ, instituțiile financiare românești au sprijinit pe români să-și recupereze proprietățile pierdute de-a lungul timpului, să-și cumpere cele necesare practicării unei agriculturi moderne și competitive, astfel încât aceștia să nu mai fie dezavantajați față de ceilalți producători din Transilvania.

Cu toată dezvoltarea instituțiilor bancare românești din Transilvania, ca și celelalte ramuri economice la începutul veacului al XX-lea capitalul bancar românesc era cu mult inferior celui maghiar și german. În acest sens, relevantă este ponderea extrem de mică a băncilor românești, spre exemplu în anul 1900 din cele 2.865 bănci doar 81 erau românești, adică un procent de numai 2,82 % (Dobrescu, V., 1996, p.249).

Chiar dacă nu s-a reușit a se înlătura decalajul economic existent între populația română și cea maghiară sau germană, liderii români au obținut progrese economice destul de importante care au început să aplaneze diferențele acumulate și accentuate de-a lungul secolelor și totodată au creat premisele pentru emanciparea națională. Prin urmare s-au creat bănci puternice, proprietăți mijlocii și chiar mari în agricultură, s-au creat multe întreprinderi

industriale,s-au cumpărat acțiuni la diferite unități economice. Mentalitatea economică a fruntașilor români s-a schimbat mult a devenit mult mai pragmatică,ancorată la realitățile vremii, dar mai ales și-a stabilit ca model Europa Occidentală.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

- Bărbulescu, M., Hitchins, K., Papacoste, Ș. & Teodor, P. (1998). *Istoria României, București*,Editura Enciclopedică, București.
- Bozga, V. (1975),*Criza Agrară în România dintre cele două războaie mondiale*, Editura Academiei RSR, București.
- Crampton, R.J.(2002). *Europa Răsăriteană în secolul al XIX –LEA...și după*, Editura Cartea Veche, București.
- Dimisianu, G., Păiușanu – Nuică, C., Constantin, I., C., Bozgan, M.F. & Ilie, O.(2007). *Dezbateri parlamentare pe probleme agrare începând de la Cuza și până în prezent*, Editura Historia, București.
- Dobrescu, V. (1996). *Elita Românească în lumea satului transilvan 1867-1918*, Editura Universității „Petru Maior”, Tg. Mures.
- Hitchins, K. (1998). *România 1866-1947*, Editura Humanitas, București.
- Hitchins, K.(2000). *Afirmarea Națiunii Mișcarea Națională Românească din Transilvania 1860-1914*, Editura Enciclopedică, București.
- Mureșan, M., Mureșan, D. (2003). *Istoria economiei*, Ediția a doua, București, Editura Economică.
- Murgescu, B. (2010). *România și Europa, Acumularea decalajelor economice 1500 – 2010*, Editura Polirom, București.
- Pintilei, Al. & Goppel, H.(2004), *Punct crucial în Ardealul de Nord*, Editura Haus der Heimat, Nurnberg.
- Platon, Gh. (1985). *Curs de istoria modernă a României*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Prozan, M. (2014). *Primul război mondial și radicalizarea problemei agrare - studiu de caz - fostul județ Târnava Mică*, Conferința LUMEN, Iași.
- Sigmirean C. (2000). *Instoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modernă*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj.
- Șandru, Gh. (1975). *Reforma agrară din România*, Editura Sport - Turism, București.
- Vesa, V. & Pușcaș, V. (1988). *Dezvoltare si modernizare in Romania interbelica 1919-1939*, București, Editura Politica.
- Zeletin, Ș. (1991). *Burghezia română*, Editura Humanitas, București.